

AGATA CHMIELARZ

Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych, Uniwersytet Wrocławski
e-mail: agata.chmielarz@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1407-9795

Współczesny świat młodych dorosłych w serialu *Dziewczyny* w perspektywie andragogicznej

W ostatnich latach proces wchodzenia w dorosłość uległ wielu społecznym przemianom i stanął wobec konieczności redefinicji. Artykuł przedstawia andragogiczną refleksję nad współczesnym światem młodych dorosłych przedstawionym w serialu *Dziewczyny*. W tekście dokonałam opisu kultury popularnej jako przestrzeni edukacji i socjalizacji oraz źródła wiedzy o społeczeństwie. Następnie scharakteryzowałam okres wczesnej dorosłości jako pojęcie stosowane zarówno w literaturze psychologicznej, jak i andragogicznej. Przedstawiłam również miejsce serialu *Dziewczyny* we współczesnej debacie pedagogicznej i kulturoznawczej. Dokonana przeze mnie próba analizy przedstawionych w serialu przestrzeni życia społecznego młodych dorosłych umożliwiła interpretacje świata współczesnych młodych dorosłych. Wykazałam różnice, które zaszły w sposobie pojmowania dorosłości oraz charakterystycznych dla tego okresu zadań rozwojowych we współczesnym pokoleniu młodych dorosłych.

Słowa kluczowe: *kultura popularna, wczesna dorosłość, pokolenie Y, serial telewizyjny, Dziewczyny*

*Mamo, tato, nie chcę was wystraszyć, ale myślę,
że mogę być głosem mojego pokolenia*

Hannah Horvath, *Dziewczyny*

Kultura popularna jako przestrzeń socjalizacji i edukacji

Kultura popularna postrzegana jest jako przestrzeń edukacji i socjalizacji podobnie jak tradycyjne instytucje socjalizacyjne, takie jak rodzina, szkoła czy środowisko rówieśnicze. Coraz częściej w debacie pedagogicznej kwestionowany jest tradycyjny podział na kulturę wysoką (wartościową) i popularną (bezwartościową). Kultura popularna jest po prostu innym fragmentem kulturowej rzeczywistości (zob.: Jakubowski 2001).

Opinia o szkodliwości kultury popularnej oraz jej nośników jakimi są media, staje się powoli rzadkością wśród osób związanych z szeroko pojętą edukacją, *media bowiem – wykorzystane w sposób umiętny – mogą wzbogacić naszą tożsamość, pomóc uwolnić się od narzuconych nam w trakcie socjalizacji, często bardzo jednostronnych, sposobów postrzegania świata* (Melosik 2008, s. 108–118). Ponadto wiele dzieł nie da się wpisać w jeden z proponowanych podziałów kultury, posiadają one bowiem elementy charakterystyczne zarówno dla kultury popularnej, jak i kultury wysokiej. Bawiąc się swoją formą, stają się dziełami unikalnymi pod wieloma względami, w tym pod względem edukacyjnego potencjału.

Już I. Illich dokonał wyraźnego rozróżnienia uczenia się (*learning*) od zinstytucjonalizowanego nauczania (*schooling*) (Solarczyk-Ambrozik 2013, s. 38). We współczesnej pedagogice powszechnie wiadomo, że procesy edukacyjne czy socjalizacyjne nie przebiegają jedynie w sposób zaplanowany czy intencjonalny, w równym, a może nawet większym stopniu mają one miejsce w nieformalnych przestrzeniach edukacyjnych i zachodzą w sposób nieplanowany oraz nieintencjonalny.

Socjalizacja i edukacja przez kulturę odbywa się najczęściej przez naśladownictwo i internalizację. Dzięki „wniknięciu” w oglądaną, czytaną czy słuchaną historię człowiek ma szansę na przejęcie wzorów osobowych, wartości i norm, które mogą stać się jedną ze składowych jego tożsamości (Anioł 2016, s. 99). Poglądy, stereotypy, wzory zachowań i ról społecznych często swoje źródło mają właśnie w kulturze popularnej. Popkultura podpowiada nam, w jaki sposób mamy postrzegać otaczający nas świat zarówno w makro-, jak i mikroperspektywie. Nie tylko bowiem tworzy ona ogólne narracje, popularne tendencje poglądowe społeczeństwa i współczesną modę, ale także uczy nas, w jaki sposób możemy postrzegać siebie: czy to przez pryzmat płci, roli w rodzinie, pracy, czy na podstawie wybranego przez nas stylu życia.

Kultura i sztuka są przestrzeniami niezwykle ważnymi w tworzeniu własnej tożsamości i rozwoju dorosłego człowieka (Malec 2011, s. 13). Mimo ciągłego poszerzania oferty edukacyjnej przez instytucje zajmujące się edukacją dorosłych, głównym obszarem uczenia się osób w tej grupie wiekowej jest przestrzeń kultury popularnej (Czerniawska 2011, s. 14). Tak zwane uczenie się „przypadkowe”, niezamierzone i incydentalne może wydawać się pozornie nieistotne, jednak to właśnie codzienne doświadczenia są fundamentem tego, co nazywamy „uczeniem się przez całe życie”.

Teksty kultury popularnej, takie jak książka, film czy serial, są niezastąpionym źródłem wiedzy o społeczeństwie, będąc niejako jego „odbiciem”. Ponadto w ich mocy jest także tworzenie czy utrwalanie występujących w społeczeństwie tendencji (Malewski 2016, s. 16). *Wytwory kultury popularnej powielają sensy, jakimi stereotypowo posługujemy się w życiu codziennym i ugruntowują związane z nimi emocje i postawy. Uczą, co należy rozumieć przez bycie kobietą i mężczyzną, Europejczykiem, katolikiem, bezrobotnym, ojcem rodziny itd. W ten sposób zamykają nas w społeczno-kulturowych pułapkach znaczeniowych opatrzonych wysokim potencjałem regulacyjnym i wpływają na zachowania ludzi* (tamże).

Uczenie się w przestrzeni kultury popularnej nie wymaga obecności edukatora, kontakt z kulturą może przebiegać w sposób całkowicie samodzielny i zindywidualizowany, bez narzuconych ram czasowych czy miejsca. Jak pisze T. Kołodziejska: sztuka może pełnić funkcję *podręcznika życia, który nigdy się nie starzeje i dezaktualizuje* (1996, s. 161).

Obecność kultury popularnej w wielu koncepcjach uczenia się dorosłych potwierdza zasadność traktowania jej jako istotnej przestrzeni edukacji dorosłych. Uczestnictwo dorosłych we współtworzeniu i (re)definiowaniu elementów kultury prowadzi do nabywania nowych kompetencji kulturowych oraz krytycznego rozpoznawania świata i tworzenia go (Golonka-Legut 2017, s. 154, 155).

Młody dorosły w literaturze andragogicznej

Liczne uwarunkowania cywilizacyjno-kulturowe współczesnego świata sprzyjają rozmywaniu się pojęcia dorosłości. Wydłużenie się okresu przejścia pomiędzy dojrzeniem a dorosłością, czyli okresu stawania się dorosłym, jest znamioną tendencją współczesności. Młodzi ludzie coraz częściej mają problem z „płynnym” przejściem w następny etap rozwojowy, często sami, z wygody lub z lęku, odwołując ten moment. Konieczne wydało się więc dokonanie rozróżnienia nowego etapu rozwojowego – wczesnej dorosłości, za którą uważany jest okres między 20.–22. a 35.–40. rokiem życia (Gurba 2012, s. 287).

Kolejną znaną koncepcją, traktowaną nawet jako osobne stadium rozwojowe, jest *emerging adulthood*, czyli koncepcja wyłaniającej, stającej się dorosłości, zaproponowana przez J.J. Arnetta (Brzezińska i in. 2011, s. 70). Wyłaniającą się dorosłością określa on wiek między 18. a 25.–26., a niekiedy nawet 29. rokiem życia (tamże). Obecnie panująca tendencja przesuwania więc granicy między dorastaniem a wczesną dorosłością coraz bardziej w stronę 30. roku życia. J.J. Arnett, czyli autor „wyłaniającej się dorosłości” stworzył pięć głównych cech charakterystycznych dla tej koncepcji rozwojowej:

- okres poszukiwania tożsamości,
- okres niestabilności,
- wiek koncentracji na sobie i na własnych potrzebach,
- okres bycia pomiędzy (*in-between*) adolescencją i wczesną dorosłością,
- wiek możliwości (Malewski 1990; za: Arnett 2011, s. 24–43).

Wczesna dorosłość nierzadko opisywana jest jako *okres wzmożonych wyborów dotyczących przyszłej drogi życiowej, a także czas podejmowania coraz bardziej odpowiedzialnych ról społecznych* (Minta 2017, s. 29). W literaturze andragogicznej często podejmowany jest temat odraczania dorosłości jako jeden z najistotniejszych problemów okresu wczesnej dorosłości. Zjawisko to można było zaobserwować już od połowy lat 70. na terenie Europy Zachodniej czy Stanów Zjednoczonych, natomiast pod koniec lat 80. także w Polsce (Marianowska 2013, s. 91).

Wielość możliwości i wolność w stanowieniu swojego „ja” oraz swojej tożsamości są jednymi z najważniejszych cech charakteryzujących ponowoczesność. *Urynkowanie edukacji, zmiany na rynku pracy, w tym jego rozchwianie, rosnące zapotrzebowanie na dobrze wykształconych specjalistów sprawiło, że pojawiła się ogromna możliwość wyboru własnej ścieżki rozwoju i autonomicznego kreowania własnego życia* (Brzezińska i in. 2010, s. 265–274; za: Brzezińska i in. 2011, s. 67). Odpowiedzialność, którą niesie ze sobą szansa decydowania o swojej przyszłości, stała się powodem lęku młodego pokolenia i jednym z powodów odraczania wejścia w dorosłość. Wraz ze wzrostem odpowiedzialności nie przychodzi jednak wzrost wsparcia społecznego, a młodzi ludzie zachęcani do tworzenia własnej podmiotowości, samodzielności i indywidualizmu, nie otrzymują wystarczającej pomocy od osób znaczących w ich życiu (tamże, s. 67). Zwlekanie z podjęciem obowiązków zgodnych z kolejnym etapem rozwoju jest więc skutkiem przemian społeczno-kulturalnych, a nawet ekonomicznych.

Młodzi dorośli, prześmiewczo przez badaczy nazywani mianem *kidults*, często świadomie odkładają realizację zadań rozwojowych, czy to z powodu lęku przed porażką, czy ze zwykłej wygody (tamże, s. 68). Odraczanie dorosłości nierzadko kojarzone jest z egoizmem, niedojrzałością i brakiem umiejętności decydowania o własnym życiu (Marianowska 2013, s. 92). Czasem jednak odraczanie dorosłości może mieć związek z niejednoznacznym określeniem przez społeczeństwo oczekiwań wobec młodych ludzi. Dlatego tak ważna jest świadomość zacierania się granic między normatywnymi a nienormatywnymi zachowaniami w okresie wczesnej dorosłości oraz tego, że coraz trudniej jest postawić granicę między dorastaniem a dorosłością (tamże).

W literaturze andragogicznej wyróżnia się dwie grupy definicji dorosłości – w jednej jest ona rozumiana jako proces „stawania się”, w drugiej jako już osiągnięty przez człowieka stan (Malewski 1990, s. 24–43; za: Glanc 2011, s. 116–117). Współcześni dwudziesto- i trzydziestolatkowie znaczną część swojej młodości poświęcają na zdobywaniu wykształcenia i szeroko pojętej stabilizacji, dlatego inne sfery ich życia mogą wydawać się przez nich zaniedbywane. Jest to jeden z powodów, dla których na zja-

wisko przedłużającej się czy wręcz odraczanej dorosłości należy spojrzeć refleksyjnie, a nie tylko krytycznie. Przyjrzenie się istotnym kwestiom, które powodują zmiany zachowań młodych ludzi, może pomóc w rozumieniu tych zjawisk jako całkowicie naturalnych.

***Dziewczyny* w debacie pedagogicznej i kulturoznawczej**

Postrzegając serial jako niekwestionowany fenomen kultury współczesnej, można uznać go również za jeden z najważniejszych składników dyskursu telewizyjnego (Kisielewska 1998, s. 256). Serial jest *narracyjną formą telewizyjną, która prezentuje w sposób regularny epizody, zawierające symultanicznie rozgrywające się historię z udziałem stałej grupy bohaterów* (Godzic 2014, s. 37). Można nawet stwierdzić, że serial telewizyjny pełni funkcje lustra, w którym odbija się świat społeczny ludzi – *dziś to właśnie w serialach telewizyjnych poruszane są drażliwe społecznie tematy, to one często stają się „poligonem” stylistycznym, to w nich prezentowane są treści, które nie funkcjonują w szerokim obiegu kultury za sprawą filmów kinowych* (Lewicki 2011, s. 34). Kolejną znamioną dla wielu seriali cechą jest sposób narracji, który pozwala na identyfikację z serialowymi postaciami, ich życiem i problemami, co wyzwała pewną zażyłość między widzami a bohaterami obserwowanymi na ekranie (Bogunia-Borowska 2012, s. 130).

Dziewczyny to jeden z pierwszych seriali podejmujący tematykę wczesnej dorosłości pokolenia Y. Ponadto przez wielu uważany jest za jedną z najbardziej oryginalnych i najodważniejszych produkcji telewizyjnych ostatnich lat. O jego wyjątkowości świadczy także to, że wzbudził on zainteresowanie nie tylko samych widzów, ale także badaczy społecznych, w tym kulturoznawców, medioznawców i pedagogów.

Dziewczyny, badane do tej pory głównie w paradygmacie feministycznym, to jednak także doskonałe źródło wiedzy o współczesnym pokoleniu młodych dorosłych. Lana Dunham, twórczyni serialu, stworzyła jednocześnie tekst genderowy odwzorowujący życie młodych ludzi. A. Graff o *Dziewczynach* pisała: *serial stanowi przełom w dziejach kobiecej obecności w amerykańskiej telewizji i w dziejach telewizyjnych przedstawień kobiecej tożsamości i kobiecego ciała, swoisty popkulturowy metatekst sporów o status płci (gender) w kulturze późnego kapitalizmu* (2014, s. 56).

Liczne głosy, w tym wspomnianej już A. Graff, mówią o rozpoczęciu przez serial nowej tendencji w przestrzeni kultury popularnej – post-postfeminizmu (tamże). Bohaterki serialu niejednokrotnie wchodzą w dialog z serialowymi przedstawicielkami postfeminizmu, reprezentowanego głównie przez postacie serialu *Seks w wielkim mieście*, który, w pewnym sensie, utworzył im drogę w telewizyjno-serialowym dyskursie kobiecym. Kobięca perspektywa to nie jedyne podobieństwo. Obydwa seriale zostały

wyprodukowane przez stacje HBO, obydwa są w pewnym sensie rewolucyjne i są opowieścią o czterech przyjaciółkach w Nowym Jorku. Serial L. Dunham rozlicza się z mitami, którymi żyły kobiety poprzedniego pokolenia, między innymi z mitem, że kobieta nie tylko może, ale powinna mieć wszystko: *feministyczna obietnica równościowego świata, w którym kobieta może „mieć wszystko” (have it all), została w kolejnych dekadach przekształcona w obowiązek, by we wszystkich sferach życia odnieść indywidualny sukces* (tamże, s. 58).

Kolejnym, często komentowanym wątkiem serialu jest stale eksponowane ciało Hannah. W *Dziewczynach* kobiece ciało zamiast przyciągać uwagę swoją atrakcyjnością, wywołuje skrajne opinie publiczności, odbiega ono bowiem od ogólnie przyjmowanych standardów piękna (Major 2014, s. 138). Ciało Hannah jest zdecydowanie *nienormatywne, gdyż nie mieści się w ustalonych kanonach piękna. Jest go zbyt wiele i na tyle dużo, że już po emisji kilku pierwszych odcinków widzowie serialu rozpoczęli dyskusję, czy pokazywanie ciała przez Durham nie zaburza ich poczucia estetyki* (tamże).

Dzieło Dunham można w pewnym sensie traktować jako dialog pokoleń kobiet z generacji X i Y: *„Dziewczyny” to pełna humoru, ale też gorzka odpowiedź amerykańskich dziewczyn pokolenia Y (urodzonych w latach 80. i 90.) na „Seks w wielkim mieście”, kluczowy tekst pokolenia X (urodzonych w latach 60. i 70.). Oba te pokolenia – X i Y – są zbyt młode, by pamiętać rewolucję obyczajową lat 60. i szczytowy okres rozwoju ruchu kobiecego z lat 70. Bohaterki obu seriali, podobnie jak ich widownia, spóźniły się na feminizm – pisze A. Graff* (2014, s. 65).

Problem badawczy i metodologia

W swoich badaniach starałam się znaleźć odpowiedź na pytanie, jak w serialu *Dziewczyny* przedstawiony jest współczesny świat młodych dorosłych. Przyglądając się przestrzeniom świata społecznego młodych dorosłych, wyróżniłam następujące problemy szczegółowe:

1. Jak w serialu *Dziewczyny* przedstawiona jest przestrzeń zawodowa młodych dorosłych?
2. Jak w serialu *Dziewczyny* przedstawiona jest sfera związków młodych dorosłych?
3. Jak w serialu *Dziewczyny* przedstawiona została przyjaźń między młodymi dorosłymi?
4. Jak w serialu *Dziewczyny* przedstawione są relacje młodych dorosłych z rodzicami?
5. Jak bohaterowie serialu *Dziewczyny* postrzegają dorosłość?

W swoich badaniach zastosowałam paradygmat krytyczny. Przedmiotem tych badań jest społeczny świat codziennego życia ludzi, ukazany w treści konkretnego medium – serialu telewizyjnego *Dziewczyny*. Badam więc treść i przekaz serialu opowiadającego o współczesnym świecie młodych dorosłych i przyglądam mu się w sposób krytyczny, sprawdzając, jak świat przedstawiony w serialu odpowiada teoriom naukowym związanym z wczesną dorosłością.

Wybraną przeze mnie metodą zbierania danych, zgodnie z klasyfikacją zaproponowaną przez K. Konarzewskiego, jest przeszukiwanie archiwów (Konarzewski 2010), w której przedmiotem badanym są *wszelkie obiektywne przedmioty będące wynikiem ludzkiej działalności* (Łobocki, 2010, s. 211). Analizując serial, w istocie przyglądałam się przedstawionemu w nim światu młodych dorosłych, traktując go jako odzwierciedlenie odbiorców serialu, czyli odbicie rzeczywistego, współczesnego pokolenia młodych dorosłych.

Materiałem poddanym przeze mnie analizie jest amerykański serial produkcji stacji HBO, pod tytułem *Girls*, polskiej widowni znanym jako *Dziewczyny*. Serial był emitowany od 15 kwietnia 2012 roku do 16 kwietnia 2017 roku i obejmował 6 sezonów. Każdy z nich ma 10 odcinków (oprócz sezonu trzeciego, który miał ich 12). Odcinki trwają około 30 minut, a każdemu z nich nadany jest osobny tytuł, nawiązujący do fabuły. Przedmiotem moich badań jest pierwszy i drugi sezon serialu.

Przestrzeń zawodowa młodych dorosłych w serialu *Dziewczyny*

Zdolni, wykształceni, bezrobotni – to słowa, które przychodzą na myśl przy analizie sytuacji zawodowej bohaterów serialu. Zmniejszające się znaczenie i wartość wyższego wykształcenia, stale rosnąca konkurencja i – co z tego wynika – utrudniony start zawodowy to rzeczywistość współczesnych młodych dorosłych. Szeroki wybór dróg życiowych i możliwość ciągłego redefiniowania swojego życia często stają się źródłem zagubienia i postępującej bezradności młodych ludzi. Zakończenie edukacji i podjęcie ważnych decyzji, rzutujących na ich przyszłe życie zawodowe nieraz staje się sytuacją nadmiernie stresową, powodując odrzucanie podjęcia pierwszej pracy i usamodzielnienia się finansowego. Lęk przed nowymi wyzwaniami współczesnego świata sprawia, że młodzi dorośli opóźniają wejście w dorosłość, przedłużając bezstresową młodość, nierzadko dzięki wsparciu finansowemu ze strony rodziców.

Nie będziemy cię już utrzymywać – słowa, które główna bohaterka słyszy już w pierwszym odcinku od swoich rodziców, staną się powodem niemałych zmian w jej życiu. Hannah skończyła studia już dwa lata temu, jednak do tej pory odbyła jedynie bez-

płatny staż w wydawnictwie, a wszystkie pieniądze, jakie posiadała, dostawała od swoich rodziców. Pomoc finansowa rodziny dla współczesnych młodych dorosłych jest czymś tak naturalnym, że na oświadczenie rodziców Hannah reaguje gniewem. Niesamodzielność finansowa jest jednak jednocześnie powodem wstydu. Dowodzi tego między innymi rozmowa Hannah z chłopakiem, w której przyznaje się do korzystania z pieniędzy rodziców:

[Hannah] *Szłam tutaj spanikowana, ale dotarło do mnie, że mam magistra z angielskiego i musi być coś...*

[Adam] *To nie ma znaczenia. Też go mam i gówno daje (...)*

[Hannah] *Jeśli coś ci powiem, to obiecasz mnie nie osądzać?*

[Adam] *Dobra.*

[Hannah] *Do wczoraj wszystkie pieniądze dostawałam od rodziców. Napawa cię to obrzydzeniem? Nie masz ochoty ze mną gadać?*

[Adam] *Ja od swoich nie biorę, bo są nadętymi bufonami. Babcia daje mi 800 dolarów miesięcznie.*

[Hanna] *Z tego się utrzymujesz?*

[Adam] *To takie uzupełnienie. Daje mi to swobodę, żeby nie być czymś niewolnikiem (I sezon, 1. odcinek).*

Dziewczyny ukazują skomplikowaną rzeczywistość młodych ludzi, w której wykonywana przez nich praca rzadko jest źródłem satysfakcji. Praktycznie każda praca podejmowana przez bohaterów serialu jest zajęciem poniżej ich wykształcenia i umiejętności. Współcześni młodzi dorośli raczej nie mogą liczyć na pracę odpowiadającą ich kwalifikacjom. Często jedyną możliwością profesjonalnego rozwoju i wykonywania pracy zgodnej ze zdobytym wykształceniem jest bezpłatny staż. Młodzi ludzie, tak jak Hannah w pierwszym sezonie serialu, nierzadko zmuszeni są wybierać między pragnieniem rozwoju a koniecznością opłacenia rachunków. Bohaterowie serialu są zagubieni na rynku pracy, sfrustrowani zarówno bezskutecznym poszukiwaniem pracy marzeń, jak i wiecznym brakiem środków do życia.

Współczesny świat młodych dorosłych to ciągła walka o sukces. Wykonywanie nudnej pracy niezgodnej ze swoimi ambicjami to jak przyznanie się do życiowej porażki. Można powiedzieć, że marzeniem młodych ludzi jest praca, którą naprawdę się lubi oraz dzięki której mogą się spełniać. Jeśli jednocześnie komuś uda się zarobić na tym duże pieniądze, zdecydowanie można nazwać to sukcesem. W taki sposób świat ogromnych możliwości w sferze zawodowej stał się światem społecznego przymusu, w którym młodzi ludzie karmieni od dziecka wizją pracy jako czegoś, co może być samą przyjemnością, czują na sobie wielką presję. *Monotonne życie w dobie mody na wolność, sukces i kreatywność bywa świadectwem bezradności i źródłem upokorzenia. Potrzeba indywidualizmu popycha Hannah Horvath do porzucenia pracy przy biurku i poszukiwania własnego głosu* (Konwerska 2014, s. 25).

„Millenialsi” w opinii poprzednich pokoleń i często samych pracodawców uchodzą za osoby wymagające, a jednocześnie leniwe. Nie przeszkadza to im jednak maksymalizować oczekiwań kierowanych do ewentualnych pracodawców. Oczekują między innymi elastycznych godzin pracy, coraz rzadziej cenione jest przez nich poczucie bezpieczeństwa, zapewniane przez stały rytm pracy w określonym wymiarze godzin. Młodzi ludzie mają często duże opory przed perspektywą fordowskiej pracy, w której trzeba się stawić o stałej, ściśle określonej godzinie i przestrzegać *dress code’u* (Błaszczak 2018). To, co liczy się dla „millenialsów”, to *work-life balance* i praca, która zostawia czas na pasje i rozrywkę (Zonik 2018). Dla młodych dorosłych niezwykle istotna jest także kultura korporacji i atmosfera pracy, firmy prześcigają się w pomysłach, które mają zadowolić wymagających „millenialsów”. Nikogo nie dziwi już *pizza day*, darmowe przekąski, karta wstępu na siłownię itp.

Dziewczyny z dużą dawką humoru ukazują widzowi współczesne pokolenie młodych dorosłych, dobrze wykształconych, zdolnych i najczęściej bezrobotnych. Bohaterowie serialu – przedstawiciele pokolenia Y – to jednak często osoby, które do dorosłego, odpowiedzialnego życia zawodowego wcale nie są przygotowane i przystosowane. W jednym z odcinków Jessa stwierdza, że *najdziwniejsze w posiadaniu pracy jest to, że musisz do niej chodzić, nawet gdy nie ma się na to ochoty*. Praca zarobkowa dla współczesnych młodych dorosłych to przykry obowiązek. Hannah jako córka profesorów, która do tej pory zajmowała się samorozwojem, czuje się upokorzona samą koniecznością podjęcia pracy. *Wkroczenie na rynek jest chyba pierwszą sytuacją przymusu, jaka ją spotyka. Umrę w rynsztoku jak Flaubert – mówi rodzicom* (Konwerska 2014, s. 25). Praca dla bohaterów serialu i pokolenia Y staje się swoistym symbolem przymusu (tamże).

Serial stworzony przez L. Dunham opowiada o pokoleniu, które po 25. roku życia wciąż nie wie, czego chce, a w poszukiwaniu swojej tożsamości przeszkadza mu walka ze śmieciowymi umowami i wieczny brak środków do życia. To także opowieść o kompromisach wynikających z lęku o przyszłość. *Bohaterki serialu to białe, wywodzące się z klasy wyższej, wykształcone (mniej lub bardziej) dziewczyny. Hannah, Jessa, Marnie i Shoshanna egzystują w rzeczywistości, w której cały czas muszą chować do kieszeni ambicje* (tamże, s. 24) i podobnie jak reszta swojego pokolenia, spróbować realnej sytuacji młodych dorosłych na współczesnym rynku pracy.

Związki młodych dorosłych w serialu *Dziewczyny*

Wczesna dorosłość kojarzona jest jako okres tworzenia pierwszych stabilnych i poważnych związków emocjonalnych. Zazwyczaj w tym wieku występuje też weryfikacja naszych oczekiwań w stosunku do partnera, budowanych od najmłodszych lat

między innymi przez popkulturę. Współcześni młodzi dorośli coraz częściej jednak zamiast szukać partnera na całe życie, pozostają singlami, a tworzone przez nich związki nawet z założenia nie mają być długoterminowe.

Wizerunek singla, a szczególnie singielki, nawet w Polsce nie jest już tak piętnowany społecznie jak jeszcze przed kilkudziesięciu laty. Podejście samych młodych dorosłych uległo znacznej zmianie, odraczają oni termin na podjęcie wiążących deklaracji, skupiając się na eksplorowaniu rozmaitych związków i szukaniu nowych, eksperymentalnych doświadczeń. Szukają krótkoterminowego, ale intensywnego, romantycznego związku, który nie wymaga od nich długoterminowych zobowiązań i pozostawia im dużą dozę wolności.

Wczesna dorosłość to *okres pełni energii, ale i trudnych wyzwań związanych z podejmowaniem ważnych życiowo decyzji* (Bakiera 2008, s. 68). W serialu przedstawiony został wizerunek „millenialsów”, którzy boją się zaangażowania i często swoje związki kończą w momencie pojawiania się w nim pierwszych kłopotów i nieporozumień. Przykładem takiej relacji w serialu jest zdecydowanie związek Hannah z Adamem: burzliwy, pełen skrajnych emocji i raz po raz zrywany. A. Graff tak o nim pisze: *związek Hanny i Adama, rozpisany na niemal całe pierwsze dwa sezony, pełen jest kryzysów, traktowanych jako okazje do feministycznej analizy związku między władzą a miłością* (2014, s. 69).

Odraczanie zawarcia czy sformalizowania związku ma swoje źródło nie tylko w lęku przed zaangażowaniem. Często powodem odkładania zobowiązań w stosunku do partnera jest postrzeganie związku jako mniej istotnej części życia młodych ludzi. Młodzi dorośli przedkładają sukces zawodowy i samorealizację ponad tworzenie relacji partnerskich, co skutkuje odwlekaniem tworzenia poważnych relacji partnerskich. Związek z drugim człowiekiem traktują często nie jako źródło oparcia w tym trudnym i wymagającym okresie, a bardziej jako przeszkodę w drodze do sukcesu. W jednym z odcinków Hannah wprost mówi Adamowi:

[Hannah] *Sporo przebywam wśród takich jak Marnie i Charlie, którzy dużo gadają o swoim związku. „Świetnie układa mi się w związku”, „muszę coś poprawić w związku”. Wiadomo, że związek to nie „coś”. To nie jest osiągnięcie. Mam prawdziwe rzeczy, które chciałabym osiągnąć, zanim skupię się na tym* (sezon II, odcinek 1).

Losy bohaterów w serialu *Dziewczyny* odzwierciedlają złożoność współczesnego podejścia do związków młodych dorosłych. Młodzi ludzie, tak jak bohaterowie serialu, coraz bardziej odraczają wejście w poważne, a tym bardziej sformalizowane związki. We własnym przekonaniu nie są wystarczająco dojrzały do zawierania trwałych relacji. L. Dunham pokazuje także swoje postaci jako zbyt zapatrzone w siebie i egoistyczne, aby były w stanie zbudować prawdziwą więź z drugim człowiekiem. Brak presji otoczenia przekłada się na nietrwałość związków tworzonych przez młodych dorosłych. Rozstanie nie wiąże się dla nich najczęściej ani z podziałem opieki

nad potomstwem, ani z koniecznością rozdzielności majątkowej, często więc zamiast naprawiać relacje, kończą je.

W porównaniu z poprzednimi pokoleniami wśród współczesnych młodych dorosłych zaszły zmiany w sferze postrzegania seksualności. Bohaterowie serialu zarówno czerpią z idei całkowitej swobody seksualnej, jak i dystansują się wobec niej, często ukazując jałowość przygodnych zbliżeń bez konsekwencji, jednak wciąż się na nie decydując. Tak więc serial *Dziewczyny* ukazał sferę związków współczesnych młodych dorosłych całkowicie różniącą się od tej, która funkcjonowała w społeczeństwie jeszcze kilkadziesiąt czy kilkanaście lat temu.

Przyjaźń między młodymi dorosłymi w serialu *Dziewczyny*

Przyjaźń między młodymi dorosłymi w serialu została przedstawiona jako relacja dynamiczna i różnorodna. Bliskie relacje, szczególnie między młodymi kobietami, ukazywane są jako trudne, wymagające i często bolesne. Można powiedzieć, że przyjaźń w *Dziewczynach* to jednocześnie źródło oparcia i wielu rozczarowań.

We współczesnym świecie więzy rodzinne ustąpiły w hierarchii wartości młodych ludzi na rzecz relacji rówieśniczych. Mimo tego przewartościowania relacje młodych dorosłych wcale nie wydają się mniej skomplikowane aniżeli te rodzinne. Przyglądając się losom bohaterów serialu, można odnieść wrażenie, że są oni ludźmi, którzy do głębszych relacji z inną osobą jeszcze nie dorośli. Serialowe postacie to przeważnie egoiści z bardzo wygórowanymi wymaganiami wobec innych. Od swoich przyjaciół oczekują pełnej gotowości do wsparcia i wysłuchania, rzadko jednak są skłonni do wzajemności.

Przyjaciółki w serialu często są dla siebie okrutne, a ich relacja sprawia wrażenie toksycznej (Edelstein 2017). Najbardziej osobliwa z całego serialu wydaje się relacja Hannah i Marnie. Dziewczyny, które są dla siebie najlepszymi przyjaciółkami, nierzadko są wobec siebie wredne, złośliwe i samolubne. Ich kłótnie przypominają scysje między dwiema nastolatkami, a nie między dorosłymi kobietami. Między przyjaciółkami dochodzi często do rywalizacji, każda z nich chce być tą, która odniosła sukces w życiu, ma atrakcyjniejszego chłopaka, jest lepsza przyjaciółką.

Przyjaźń w serialu *Dziewczyny* ma jednak swoje lepsze momenty, podczas których przyjaciele to osoby, które naprawdę mogą na siebie liczyć. Przykładem takiej sytuacji są wydarzenia w drugim odcinku pierwszego sezonu zatytułowanemu *Vagina Panic*, w którym przyjaciółki towarzyszą Jessie podczas zabiegu aborcji (do której finalnie nie dochodzi). Kilkakrotnie w ciągu serialu między przyjaciółkami dochodziło do okropnych kłótni, jednak ostatecznie wracały do ponownych kontaktów.

Mimo kłótni, wyrzutów i ataków, przyjaciele w *Dziewczynach* trzymają się ze sobą, w końcu nikt nie rozumie ich tak dobrze, jak inni przedstawiciele tego samego pokolenia.

Dziewczyny przedstawiają pokolenie, które otacza się masą znajomych, jednak nie jest w stanie nawiązać głębokiej relacji przyjacielskiej: ludzi otoczonych innymi, a jednak samotnym. Dunham, snując opowieść o współczesnym pokoleniu młodych dorosłych, portretuje egoistów, niezdolnych do prawdziwego zaangażowania czy to w przyjaźń, czy związek partnerski. Relacje, które nawiązują współcześni młodzi dorośli cechuje niestałość, przyjaźnie, które tworzą często kończą się równie szybko, jak się zaczęły.

Serialowi młodzi dorośli pokazują smutną tendencję współczesnego pokolenia, tworzącego raczej płytkie relacje niż przyjaźnie, ograniczające się do zaspokajania swoich potrzeb towarzyskich – wspólnych wyjść i imprez. Rola przyjaźni dla współczesnego pokolenia z pewnością różni się od tej w poprzednich pokoleniach. Mimo że grono rówieśnicze w pewnym sensie zastąpiło im rodzinę, młodzi ludzie nie dopuszczają, aby relacja ta opierała się na podobnych zasadach, w *grupie przyjaciół mamy mniej zobowiązań niż w najbliższych związkach, małżeńskich czy partnerskich. Jesteśmy bardziej wolni, sami określamy poziom swojego zaangażowania. I zmieniamy go zależnie od okoliczności.* (...)

Przyjaciele dzielą życie na podobne epizody co my, potykają się o te same problemy, wyznają bliskie nam wartości. Rodzinie wszystko trzeba tłumaczyć: dlaczego się nie pobieramy, dlaczego nie chcemy mieć dziecka, dlaczego nie pracujemy stale w tym samym miejscu. Przyjaciołom już nie, oni nadają na tych samych falach (Rydlewska 2017). Choć współczesnemu pokoleniu zarzuca się skrajny egoizm, to jednak jego przedstawiciele potrzebują się nawzajem, nikt inny bowiem nie jest w stanie rozumieć ich tak, jak osoby z tej samej grupy pokoleniowej.

Współczesne pokolenie młodych dorosłych być może nie dorosło jeszcze do przyjaźni, w końcu egocentryzm to cecha okresu dorastania, a przecież *do zbudowania prawdziwej, solidnej przyjaźni, tak jak do zbudowania innych głębokich związków, potrzebna jest dojrzałość. Z obydwu stron* (Jucewicz 2015).

Relacje młodych dorosłych z rodzicami w serialu *Dziewczyny*

W dzisiejszych czasach rodzina nie jest już tak powszechnie uznawana za najwyższą wartość, jak to było w poprzednich pokoleniach. Często słyszy się o rozpadzie rodziny czy całkowitym przeformułowaniu jej funkcji społecznej. Rodzice rzadko już odgrywają rolę autorytetu dla młodych ludzi, funkcje te przejęły gwiazdy popkul-

tury i grupa rówieśnicza. W serialu *Dziewczyny* relacje młodych dorosłych ukazane są jako skomplikowane i trudne.

Młodzi dorośli czują się też zawiedzeni przez swoich rodziców, którym nie udało się przygotować dzieci do dorosłego życia we współczesnym świecie – *brakuje punktów styecznych między pokoleniami, rodzice nie rozumieją realiów, w których dorastają ich dzieci* (Rydlewska 2017). W efekcie, młodzi ludzie wolą szukać pomocy i wsparcia w gronie przyjaciół, rozumiejących współczesny styl życia i dyktowane przez niego wybory (tamże).

Każda relacja bohaterki serialu z ich rodzicami jest inna, jednak każda przedstawiona jest jako relacja problematyczna. Już na samym początku pierwszego odcinka serialu widzowie poznają rodziców Hannah, gdy ci informują swoją córkę, że nie będą już pomagać jej finansowo:

[Matka Hannah] *Zsumowaliśmy rachunki. Płacimy twój czynsz, ubezpieczenie i rachunek za telefon (...).*

[Hannah] *Jestem bliska życia, jakiego chciałam, jakiego dla mnie chcieliście. Teraz mam z niego zrezygnować?*

[Matka Hannah] *Koniec z pieniędzmi.*

[Hannah] *Od kiedy?*

[Matka Hannah] *Od zaraz. Możemy pogadać jutro.*

[Hannah] *Nie chcę was jutro widzieć* (sezon I, odcinek 1).

Brak pomocy finansowej ze strony rodziców Hannah utożsamia z brakiem wsparcia, czuje się przez nich w pewien sposób oszukana. Środki finansowe od rodziców miały zapewnić jej swobodę w rozwoju osobistym, co staje się coraz częściej niepisany wymogi współczesnego pokolenia w stosunku do swoich rodziców. Decyzja rodziców jest dla Hannah z gruntu samolubna i okrutna, nie dostrzega ona prawdziwego celu rodziców – pomocy w staniu się przez nią samodzielną jednostką.

W innej relacji rodzic–dziecko ukazanej w serialu, Marnie z jej mamą, Dunham opisuje, jak nastąpiła swoista zamiana ról. Matka Marnie zachowuje się jak jej „koleżanka”, opowiada o intymnych szczegółach swoich związków i nazywa córkę „pruderyjną”. Natomiast Marnie zachowuje się raczej jak matka, której zachowanie wprawia córkę w widoczne zakłopotanie. Relację tę można rozpatrywać także jako konflikt dwóch pokoleń kobiet, dorastających w dwóch różnych epokach – feminizmu i post-postfeminizmu. W takim układzie zachowanie Marnie można traktować jako swoisty bunt wobec wartości postfeministycznych, które reprezentuje jej matka, takich jak gloryfikacja sfery seksu bez zobowiązań i uleganie przymusowi „posiadania wszystkiego”.

W dwudziestym pierwszym wieku, w dużej mierze dzięki wzrastającej roli kultury terapeutycznej, młodzi dorośli są świadomi, jak błędy ich rodziców mogą wpłynąć na ich problemy i zaburzenia, korzystają więc z tej wiedzy, zrzucając winę za swoje po-

rażki na rodziców. Czynią to także bohaterowie serialu, winiąc rodziców za swoje neurozy, lęki i zaburzenia, co rodzi wzajemne pretensje.

Współcześnie relacje młodych dorosłych z rodzicami są niezwykle skomplikowane, co stara się ukazać serial *Dziewczyny*. Przedstawiciele pokolenia X i Y, czyli współczesnych młodych dorosłych oraz ich rodziców, różnią się w sposobie myślenia o rzeczywistości, pracy, związkach, czy nawet o sobie samych. Sprawia to, że młodym ludziom często towarzyszy poczucie odosobnienia, świadomość życia w innym świecie niż ich rodzice. Znamienne dla współczesnego pokolenia młodych dorosłych stało się więc rozluźnienie relacji rodzicielskich na rzecz związków z rówieśnikami, które mimo wszystko często dają większe poczucie akceptacji i bezpieczeństwa niż relacje z rodzicami. Mimo znacznego przedefiniowania przez współczesne pokolenie wartości, jaką stanowi rodzina, dla młodych dorosłych korzystanie z pomocy finansowej rodziców w czasie oraz po ukończeniu edukacji jest czymś naturalnym, czymś, czego mają prawo oczekiwać.

Zdecydowanej zmianie uległa sfera związana z podziałem ról i hierarchią w rodzinie (Kiełb-Grabarczyk 2013, s. 323). Współcześnie relacja rodzicielska mniej oparta jest na posłuszeństwie, a bardziej na partnerstwie. Rodzice współczesnych młodych dorosłych dali im coś, z czym sami musieli nauczyć się funkcjonować – wolność.

Postrzeżenie dorosłości przez bohaterów serialu *Dziewczyny*

Konieczność wyodrębnienia takich okresów jak wczesna i wylaniająca się dorosłość jest odpowiedzią na dużą zmianę, jaka zaszła w postrzeganiu dorosłości przez współczesne pokolenia. Przedefiniowanie wyobrażenia o dorosłości jest niezbędne w czasie, gdy opóźnienia czy odraczanie zadań wynikających ze społecznego rozumienia dorosłości znacząco wpływa na sposób postrzegania się przez młodych ludzi.

Bohaterowie serialu *Dziewczyny* chętnie używają terminu „dorosłość” zarówno w pozytywnym, jak i w negatywnym kontekście. Analizując dialogi występujące w serialu, można wychwycić zamierzone i niezamierzone próby definiowania tego terminu przez bohaterów *Dziewczyn*. *Nie jesteśmy dorośli, nie mamy dzieci ani domu* (sezon I, odcinek 5). W odcinku *Hard Being Easy* bohater zdefiniował dorosłość pod kątem przypisanych zadań. Według niego niewypełnienie przez jego rówieśników zadań, jakimi są posiadanie domu i dzieci, sprawia, że nie mogą oni czuć się dorosłymi ludźmi, pomimo ukończenia studiów i dwudziestego czwartego roku życia. Kolejnym zadaniem rozwojowym związanym z pojęciem dorosłości dla bohaterów serialu jest samodzielność finansowa, na co wskazuje poniższy dialog:

[Ray] *Dorosłym rodzice nie płacą za BlackBerry.*

[Charlie] *Ona płaci połowę* (sezon I, odcinek 4).

W serialu dorosłość jest także utożsamiana z sukcesem i rozwojem osobistym. W jednym z odcinków Shoshanna mówi: *nie wierzę, że mój znajomy pisze książkę, to takie dorosłe i intrygujące* (sezon II, odcinek 6). Współcześnie młodzi dorośli będąc pod presją sukcesu, nie określają się zbyt wcześnie jako „dorośli”, by nie musieć stawić czoła łatce „nieudacznika”.

Bohaterowie *Dziewczyn* mają wątpliwości co do swojej dojrzałości. Na pytanie Hannah, czy Jessa naprawdę czuje się dorosła, ta odpowiada: *Tak! Tak jakby* (sezon I, odcinek 10). Tak jak bohaterowie serialu, współcześni młodzi dorośli mają problem z określeniem się jako osoby dorosłe, co może wynikać z odmiennego niż dotychczas postrzegania dorosłości lub chęci jej odroczenia.

Bycie niedojrzałym, niedorosłym zarówno dla bohaterów serialu, jak i współczesnych młodych dorosłych może być powodem do wstydu. Wykrzyknik: „dorośnij!” pada w wielu kłótniach bohaterów *Dziewczyn*. Można uznać, że bycie niedorosłym stało się pewnego rodzaju kompleksem całego pokolenia, któremu tak trudno przychodzi dorastanie do dojrzałości. Współczesny świat stał się miejscem, w którym młodzi dorośli czują się zagubieni w definiowaniu swojej tożsamości – *wydłużająca się adolescencja, kryzys na rynku pracy i trudna sytuacja mieszkaniowa, zmusza młodych ludzi do redefinicji statusu dorosłego i zweryfikowania swojego miejsca w świecie* (Czerka 2005, s. 84). W efekcie, młodzi dorośli coraz częściej doświadczają uczucia bycia kimś pomiędzy adolescentem a dorosłym (Wieteska 2014, s. 376).

Podsumowanie

W mojej opinii ukazana w serialu *Dziewczyny* sytuacja młodych dorosłych w dużej mierze odzwierciedla to, jak współcześnie wygląda świat osób wchodzących w dorosłość. Analizując serial jako źródło wiedzy o świecie społecznym współczesnych młodych ludzi, można odnieść wrażenie, że znacznie różni się on na wielu płaszczyznach od świata społecznego młodych dorosłych poprzedniego pokolenia. Dojrzewanie do dorosłości w dzisiejszych czasach przebiega zupełnie inaczej niż dotychczas, a przed współczesnymi młodymi ludźmi pojawiają się zupełnie inne zadania. Młodzi dorośli stoją obecnie przed szerszym i bardziej zróżnicowanym wyborem dróg życiowych i sposobów kreowania swojego życia oraz własnej tożsamości, jednak często nie radzą sobie z wyzwaniem współczesnego świata.

Jednym z najważniejszych zadań współczesnych pedagogów i andragogów jest z pewnością przygotowanie pokolenia młodych dorosłych oraz następnego pokolenia do radzenia sobie z wyzwaniami dzisiejszego świata. Według mnie może stać się to jedynie wów-

czas, gdy zaakceptują i rozumieją oni prawidłowości współczesności, a ich misją stanie się dostosowanie młodych ludzi do warunków w nim panujących.

Serial telewizyjny z pewnością może być traktowany jako źródło wiedzy o współczesnym pokoleniu ludzi wchodzących w dorosłość. Refleksja nad utworami kultury popularnej może pomóc nam zrozumieć wyzwania, która stoją obecnie przed pokoleniem „millenialsów”.

Bibliografia

- ANIOL J., 2016, „Gorsza” i „lepsza” popkultura. O „kłopotliwych” obszarach kultury popularnej w perspektywie pedagogiki krytycznej, [w:] W. Jakubowski (red.), *Pedagogika kultury popularnej – teorie, metody i obszary badań*, Impuls, Kraków.
- ARNETT J.J., 2011, *Emerging Adulthood(s). The Cultural Psychology of a New Life Stage*, [in:] L.A. Jansen (ed.), *Bridging Cultural and Developmental Approaches to Psychology. New Syntheses in Theory, Research and Policy*, Oxford University Press, New York.
- BAKIERA L., 2008, *Postawy młodych dorosłych wobec małżeństwa*, Psychologia Rozwojowa, Vol. 13, No. 3.
- BŁASZCZAK A., *Millenials marzą o etacie w średniej wielkości firmie*, [dostęp:] Kariera.pl, <https://www.kariera.pl/artykuly/millenials-marza-o-etacie-w-sredniej-wielkosci-firmie/> [dostęp: 23.10.2018].
- BOGUNIA-BOROWSKA M., 2012, *Fenomen telewizji: Interpretacje socjologiczne i kulturowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- BRZEZIŃSKA A.I., KACZAN R., PIOTROWSKI K., RĘKOSIEWICZ M., 2010, *Formowanie się tożsamości a poczucie dorosłości i gotowość do tworzenia bliskich związków*, Czasopismo Psychologiczne, Vol. 16, No. 2.
- BRZEZIŃSKA A.I., KACZAN R., PIOTROWSKI K., RĘKOSIEWICZ M., 2011, *Odroczona dorosłość: fakt czy artefakt*, Nauka, nr 4.
- CZERKA E., 2005, *Niedorosłość czy dorosłość alternatywna. Rozważania w kontekście odraczania dorosłości*, Terazniejszość – Człowiek – Edukacja, nr 1(29).
- EDELSTEIN J.H., “You’re a bad friend!”: *Girls took a toxic view of female friendships*, theguardian.com, <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2017/apr/14/girls-finale-lena-dunham-hbo-feminism-friendship> [dostęp: 11.11.2018].
- GLANC M., 2011, *Obraz dorosłości w dobie ponowoczesnej. Mozaika wymiarów dorosłości*, Edukacja Dorosłych, nr 1.
- GODZIC W., 2014, *Telewizja i jej gatunki. Po „Wielkim Bracie”*, Universitas, Kraków.
- GOLONKA-LEGUT J., 2017, *Film dokumentalny jako kreatywne (roz)poznanie rzeczywistości społecznej – refleksja andragogiczna*, [w:] W. Jakubowski (red.), *Pedagogika kultury popularnej – teorie, metody i obszary badań*, Impuls, Kraków.
- GRAFF A., 2014, *Dziewczyny na mapie amerykańskich sporów o kobiecość, seks i politykę płci. Backlash, postfeminizm czy postpostfeminizm?*, [w:] D. Bruszevska-Przytuła, M. Cichmińska, A. Krawczyk-Łaskażewska (red.), *Seriale w kontekście kulturowym. Społeczeństwo i obyczaje*, Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn.
- GURBA E., 2012, *Wczesna dorosłość*, [w:] J. Trempała (red.), *Psychologia rozwojowa*, PWN, Warszawa.
- JUCEWICZ A., 2015, *Nie oczekuj, że przyjaciółka będzie zawsze dla ciebie, kiedy masz kryzys*, wysokieobcasy.pl, http://www.wysokieobcasy.pl/wysokieobcasy/1,96856,17757546,Nie_oczekuj_ze_przyjaciolka_będzie_zawsze_dla_ciebie_.html [dostęp: 22.04.2018].

- KIEŁB-GRABARCYK D., 2013, *Wychowanie pod presją, czyli dzieciństwo XXI wieku*, Wychowanie w Rodzinie, nr 2.
- KISIELEWSKA A., 1998, *Klan i Klan – czyli świat serialu telewizyjnego*, [w:] A. Gwóźdź, S. Krzemień-Ojak (red.), *Intermedialność w kulturze końca XX wieku*, Trans Humana, Białystok.
- KOŁODZIEJSKA T., 1996, *Proces autoedukacji i jej realizacja poprzez sztukę*, [w:] D. Jankowski (red.), *Edukacja kulturalna i aktywność artystyczna*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań.
- KONWERSKA E., 2014, *White trash opera. Oblicza amerykańskiej biedy w serialach Shameless, Breaking Bad i Dziewczyny*, [w:] M. Cichmińska, A. Naruszewicz-Duchlińska (red.), *Seriale w kontekście kulturowym: historia i polityka*, Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn.
- ŁOBOCKI M., 2010, *Metody i techniki badań społecznych*, Impuls, Kraków.
- MAJOR M., 2014, *Miranda vs. Hannah, ciało vs. ciało. Casus Mirandy i Dziewczyn*, [w:] M. Major, J. Bucknall-Hołyńska (red.), *Władcy torrentów. Wokół angażującego modelu telewizji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot.
- MALEC M., 2011, *Poszukiwanie recepty na starość – wyzwaniem dla edukacji dorosłych. Refleksje nad uczeniem się starości przez całe życie*, [w:] M. Malec (red.), *Edukacyjne, kulturowe i społeczne konteksty starości*, ATUT, Wrocław.
- MALEWSKI M., 1990, *Andragogika w perspektywie metodologicznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- MALEWSKI M., 2016, *O granicach andragogiki i granicach w andragogice*, *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, 19(3).
- MARIANOWSKA A., 2013, *Pomiędzy adolescencją a dorosłością – koncepcja emerging adulthood Jeffreya J. Arnetta*, *Edukacja Dorosłych*, nr 1.
- MEŁOSIK Z., 2008, *Mass media i przemiany kultury współczesnej*, [w:] B. Siemieniecki (red.), *Pedagogika medialna*, PWN, Warszawa.
- MINTA J., 2007, „Pozornie dorodzi” – zawieszenie pomiędzy młodością a dorosłością, *Dyskursy Młodych Andragogów*, nr 8.
- RYDLEWSKA H., 2017, *Rodzina XXI wieku? Przyjaciele*, wyborcza.pl, <http://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,21240666,rodzina-xxi-wieku-przyjaciele.html> [dostęp: 22.04.2018].
- SOLARCZYK-AMBROZIK E., 2013, *Od uspołecznienia „mas” do upodmiotowienia jednostek – od oświaty dorosłych do uczenia się przez całe życie*, *Edukacja Dorosłych*, nr 1.
- WIETESKA M., 2014, *Wczesna dorosłość w ponowoczesności. Odracanie autonomii w kontekście zamieszkiwania z rodziną*, *Ogrody Nauk i Sztuk*, nr 4.
- ZONIK B., *Czego od pracy oczekują nowe pokolenia, czyli „must have” młodego pracownika*, *kariera.pl*, <https://www.kariera.pl/artykuly/czego-od-pracy-oczekuja-nowe-pokolenia-czyli-must-have-mlodego-pracownika/> [dostęp: 20.05.2018].

Contemporary world of young adults in the “Girls” series from the andragogic perspective

In recent years the process of entering adulthood underwent multiple social changes and faced the necessity of redefinition. The article presents an andragogic reflection on the contemporary world of young adults presented in the series “Girls”. The text includes the description of popular culture as a space for education and socialisation and sources of knowledge about society. Then, the period of early adulthood as a concept used both in psychological and andragogic literature was characterised.

Also the place of the “Girls” series in the contemporary and cultural debate was presented. The attempt of analysing the social life spaces of young adults presented in the series enabled the interpretation of the world of contemporary young adults. I pinpointed differences that took place in the way of comprehending adulthood and development tasks specific for that period in the contemporary generation of young adults.

Keywords: *popular culture, early adulthood, Y generation, TV series, “Girls”*